

לכה את עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרט
ערש"ק פרשת שופטים ה'תשע"ז

איך נפעלת כפרה בעריפת עגלה?

מעלת האדם בהיותו "עץ השדה"

סנהדרין שפתחו כולם לחובה

אין פנאי להיות חקרך - תמים תהי'

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת שופטים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

מקרא אני דורש.....ה

איך נפעלת כפרה על ידי עריפת עגלה?

מאי קמ"ל רש"י בנוגע ל"עגלה ערופה" ש"אמר הקב"ה", הרי כל עניני התורה "אמר הקב"ה"? / כיצד מכפר מעשה עריפת העגלה – והרי הוא אינו דומה, ואפילו הפוך, מהקרבת הקרבנות? / ביאור דברי רש"י בטעם עריפת העגלה והאופן שמכפר על הריגתו של המת

(עי' לקוטי שיהות חכ"ד עמ' 121 ואילך)

פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....ח

מדוע אין לדאוג מהעתיד לבוא על האדם? / "נביאים ואורים ותומים" כנגד "מעוננים וקוסמים"

יינה של תורה.....ט

מעלת האדם בהיותו "עין השדה"

האילן יונק משרשו ומחובר בו בחזקת תמיד / חי וצומח שבנפש האדם / עיקר עבודת האדם היא תיקון מידותיו / תלמיד חכם הגון – גם ברגש הלב

(עי' לקוטי שיהות חכ"ד עמ' 115 ואילך)

פנינים... דרוש ואגדה.....יג

כבוד מלכות וביטול להשי"ת / חודש אלול כ'עיר מקלט'

חידושי סוגיות.....יד

סנהדרין שפתחו כולם לחובה

חקור ביסוד הדין אם הוא משום חסרון בפסיקת הדין או בדיינים עצמם שאינם יכולים לדון אדם זה / יבאר שיטת הרמב"ם בדרך מחודשת, דיסוד הדין הוא כיון שבאופן זה אי אפשר לבצע הפסק בפועל על הנידון

(עי' לקוטי שיהות חכ"ט עמ' 113 ואילך)

תורת חיים.....יז

כל דפשיט מפי - מעלי מפי

תמים תהיה עם ה' אלקיך (שופטים יח, יג)

דרכי החסידות.....יט

המצאותיו של ה"חכם אהרע"

הוספה - שיחות קודש.....כא

מ'הגדה ל'התקפה'

לקט דברות קודש אודות הנחיצות בימינו לצאת ב"מלחמת תנופה" ולהוסיף חילים לתורה ומצוות

לקראת שבת

כה

הראשון במלחמה עבור יהדות, ולכן, כאשר תומכים בישיבה שתוכל לקבל תלמידים נוספים, אזי נוטלים חלק בנצחון המלחמה עבור יהדות, בניו-יורק, בארצות-הברית ובכל העולם.

(כ' מר-חשון תשי"ד)

אין להתפעל אם בפעם הראשונה לא מצליחים

אין להתחשב בהשיטה שהיתה עד עתה, להיות מסוגרים בד' אמות ולהגן עליהם, מלחמת מגן, אלא יש להחליף את השיטה ולעבור למלחמת תנופה...

ואין להתפעל אם בפעם הראשונה לא מצליחים,

- ואין להתפלא על כך: וכי מפני מה יצליח, בידעו מעמדו ומצבו שאינו חייל טוב, ואין בידו כלי-זיין טובים, שהרי בתוכו פנימה ישנו יצה"ר שאינו מניחו לנהל את המלחמה בכל המרץ -

אבל, העצה לזה היא - לא להיות נסוג אחור, אלא אדרבה - לילך ביתר מסירת-נפש וביתר כח ומרץ,

ואז, הנה אפילו מתי מספר עם כלי-זיין גרועים - יכולים לפעול הרבה יותר מאשר עם רב עם כלי-זיין טובים, אם אין להם חיות ומסירת נפש הדרושים.

(שמחת בית השואבה תשי"ז)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

איך נפעלת כפרה על ידי עריפת עגלה?

מאי קמ"ל רש"י בנוגע ל"עגלה ערופה" ש"אמר הקב"ה", הרי כל עניני התורה "אמר הקב"ה"? / כיצד מכפר מעשה עריפת העגלה – והרי הוא אינו דומה, ואפילו הפוך, מהקרבת הקרבנות? / ביאור דברי רש"י בטעם עריפת העגלה והאופן שמכפר על הריגתו של המת

א. בסוף פרשתנו, בענין עגלה ערופה: "והי' העיר הקרובה אל החלל, ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול. והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן, אשר לא יעבד בו ולא יזרע, ועפרו שם את העגלה בנחל".

ופירש רש"י את מהות העריפה: "ועפרו – קוצץ עורפה בקופיץ". וממשיך מיד (באותו הדיבור): "אמר הקב"ה: תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ותערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות".

והנה, מקור דברי רש"י הוא בש"ס (סוטה מה, ב ואילך); אבל ידוע, שפירוש רש"י על התורה בא לפרש "פשוטו של מקרא" דוקא, ואין מענינו להביא דרשות חז"ל שאינן נוגעות אל הפשט.

ובכן בעניננו: לשם מה מביא רש"י את הענין שבא בתור נתינת הטעם על הציווי – "אמר הקב"ה: תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות" וכו' – שלכאורה אינו חלק מהפשט?

ובפרט יש לדקדק בלשון רש"י, שמתחיל ומבאר: "אמר הקב"ה – תבוא עגלה בת שנתה" כו', לשון שאינו רגיל בכגון דא; ובפשטות מילים אלו מיותרות, שהרי מובן

תנופה – שיוצא לכבוש ארצות נוספות, "להרחיב גבול ישראל" (כלשון הרמב"ם הל' מלכים רפ"ה).

והנה אע"פ שעיקר הענין דהרחבת גבול ישראל יהי' בביאת המשיח, שעז"נ "ירחיב ה' אלקיך את גבולך", דקאי על ארץ קיני קניזי וקדמוני, הרי כל הענינים שיהיו בימות המשיח תלויים במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות (תניא רפ"ז), ובפרט בעקבתא דמשיחא, שאז צריך להיות הענין ד"טועמי' חיים זכו".

וזהו ביאור הטעם שבדורות האחרונים ניתוסף בעבודה דהרחבת גבול ישראל – ע"י קירוב בני"י לאביהם שבשמים.

(ש"פ בראשית תשכ"ח)

תלמידי הישיבה הם אנשי-החיל היוצאים לקו הראשון במלחמה עבור יהדות

כאשר מתבוננים במצב ההוה – הנה מחד גיסא נוצר רושם מאד לא טוב, אבל לאידך גיסא, יש תקווה טובה ביותר:

כאשר מסתכלים ורואים שיש חלק מבני"י שאינם מכירים בכך שיהודים צריכים להיות קשורים עם תורה ומצוות, שזהו כל קיומו של עם ישראל – הרי זה יוצר רושם עצוב מאד.

אבל, כאשר מסתכלים ורואים שלאחרונה יש תנועה חזקה שדוגלת ולוחמת לחיזוק התומ"צ, ותנועה זו הולכת ומתפשטת בין קבוצות גדולות וחוגים גדולים – הרי זה נותן תקווה גדולה שהנה הנה ("באלד באלד") יהי' נצחון האמת... וזוהי אחת המטרות העיקריות בישיבות.

בישיבות מחנכים את התלמידים לא רק בתור פרט, אלא גם ועיקר לנטוע בהתלמיד את הרעיון שעליו לפעול בכל החוג – תחילה בחוג מצומצם, ואח"כ בחוג רחב יותר – לקרבם ליהדות, עד כדי כך, שיהיו לא רק במלחמת הגנה ("דעפענסיוו"), אלא גם במלחמת תנופה ("אפענסיוו"), היינו, שגם הם ילחמו בשביל יהדות...

ולכן צריכים לדעת שכאשר מדברים אודות עזרה לישיבה, אין המדובר רק אודות עזרה לקבוצה או תנועה מסויימת – כי, עם כל השתתפות של נדבה בישיבה, נוטלים חלק בעזרה לכלל היהדות, כיון שתלמידי הישיבה יגדלו להיות לוחמים עבור יהדות ומנהיגים אצל בני"י, בניו-יורק, בארצות-הברית כולה, וגם מעבר לים.

תלמידי הישיבה הם אנשי-החיל ("סאָלדזשער'ס", "סאָלדאט'ן") היוצאים לקו

מעצמו שכל עניני התורה הם "אמר הקב"ה", ומאי קא משמע לך? ! נאף שכן הוא לשון הש"ס – הרי אין ענינו של רש"י להעתיק דרשות חז"ל בלשונן (וגם בנידון דידן גופא יש כמה שינויים בין לשון הש"ס ללשון רש"י), אלא הוא מדייק להביא רק הנוגע לפשטן.

ב. ויש לומר הביאור בזה:

אמנם, על דרך הרגיל אין דרכו של רש"י בפירושו על התורה לבאר את טעמי המצוות; אבל כאשר יש דבר שאינו מתאים עם כללי וציוויי התורה ככ"ל, כאן יש צורך לפרש את טעם השינוי במיוחד.

ובנידון דידן, עגלה ערופה, הנה כד דייקת הרי שענין זה סותר ואינו מתאים עם הדרך הכללית להתורה, ולכן נדרש כאן ביאור מיוחד.

כי הנה, מצינו בתורה בכלל שמביאים בעל חי ושוחטים אותו לצורך האדם, והיינו קרבנות, שבאים לכפר; אבל, קרבנות אלו נעשים בבית המקדש, או על כל פנים בשייכות עם בית המקדש (כשעיר המשתלח, שהכהן סומך ידיו עליו ומתוודה בתוך העזרה; וכן פרה אדומה, שאמנם נעשית בחוץ, אבל "נוכח פני אהל מועד").

אמנם כאן, בעגלה ערופה, מוצאים אנו ענין חדש: מחד גיסא, מפורש בכתוב שעריפת העגלה מביאה לענין של כפרה, וכסיום הפרשה: "כפר לעמך ישראל... ונכפר להם הדם"; אבל לאידך – לא נראה כאן כל דמיון ושייכות עם הקרבנות ובית המקדש וכו': במקום – את העגלה ערופה לא מביאים בבית המקדש, ואפילו לא על מזבח סתם, וגם לא נוכח המקדש;

בעושי העבודה – לא נתפרש כאן בתורה שהעריפה צריכה להיות על ידי כהנים דוקא – כי הציווי "ונגשו הבהנים בני לוי", בדרך הפשט, קאי רק על הזמן שלאחר העריפה, ולא על העריפה עצמה. [ולהעיר שבדרך ההלכה יש בזה שקר"ט – ראה צפע"נ לרמב"ם הל' שחיטה פ"א הי"ג. שו"ת מחזה אברהם או"ח סקמ"ה. ועוד. ואכמ"ל];

במעשה העבודה – אין כאן מעשה של שחיטה וזריקת הדם וכו', כמו בקרבנות.

ובמילא מתעוררת השאלה בפשוטו של מקרא: אין זה מתאים עם הוראות התורה שהדרך לכפרה היא על ידי הקרבת קרבנות לה' בבית המקדש?!

ג. ובפרט מתחזקת השאלה, לפי דברי רש"י בתחילת דיבור זה, שמפרש "קוצין עורפה בקופיץ":

הנה עריפה לגבי שחיטה היא מיתה באופן אכזרי (ולהעיר מצרור המור פרשתנו כא, א), כי על ידי קציצת העורף בקופיץ באה מיתה הבהמה באופן של יסורים וצער (מה שאין כן בשחיטה מן הצואר, שאין שבירת העצם של הצואר וכו').

למרות הנהגת אבותינו ואבות אבותינו, שחלק גדול מהם לא עסקו במלחמת תנופה, אלא הסתפקו בכך שהם בעצמם למדו והתפללו וקיימו מצוות, ופעלו זאת אצל בני-ביתם, וכאשר אירעה צרה, רח"ל, ויצא בן לתרבות שאינה טובה, אזי חיפשו עצות לכך –

צריכה להיות ההנהגה בימינו אלו שהצעירים בכח יקבלו על עצמם להתנהג בשיטה הפכית:

בנוגע להפעולה שצריך כל אחד לפעול על עצמו ובני ביתו – הרי לית מאן דפליג; אבל, כדי להצליח בכך, ועוד זאת (שהרי אין זה מספיק), כדי "לתקן עולם במלכות שד-י" – חייבים לצאת במלחמת תנופה: יש להכנס לשטחו של הצד שכנגד, להתעסק עם הנוער שלו, עם הקטנים ועם הגדולים, ולהאירם ב"נר מצוה ותורה אור" פעם אחר פעם...

ואז יהיו שתי המעלות: (א) להיות בטוחים עם השורות שלנו שישארו בשלימות, (ב) להצליח במלחמה, והיינו, דכיון שהננו "צבאות ה'", ויוצאים ללחום "מלחמות ה'", "לתת נקמת ה'" בהצד שכנגד, בדרכי נועם ובדרכי התורה, הרי בודאי שסוכ"ס ננצח.

(שמחת בית השואבה תשי"ז)

תורה ומצוות במילואם, ואילו בימינו, לא רק שנקרא שומר תורה ומצוות במילואם, אלא הוא עוד נקרא "צדיק"!!!

ואין זה פלא: כאשר מתבוננים בהנסיגות שצריכים לעמוד בהם בימינו אלו – הרי "לפום צערא אגרא", שנסיונות אלו הם גדולים הרבה יותר מהנסיונות שהיו בדורות שלפנים על דברים קטנים יותר או על דברים שבדוגמתם.

וא"כ, רואים בפועל, שכאשר הולכים בשיטה של מלחמת מגן, לישב במקומו ולהמתין עד שתפול לצד שכנגד סברא חדשה, ואז יחפש עצות כיצד להפריך אותה – הנה לכל לראש, אף פעם לא הצליחו להדוף את המתקפה במילואה, אלא לפעמים איבדו דבר-מה, ולא עוד אלא שהיו מקרים ומצבים שבהם לא ניצחו כלל. ועוד זאת – שעשירות אלפים מישראל נשארו בצד השמאל, כיון שלא התעסקו במלחמת תנופה, אלא במלחמת מגן, ובזה גופא – רק במחצית השעה האחרונה כאשר השונא עורך את ההתקפה.

אמנם, כיון שנמצאים אנו בזמן של מהפיכות ("רעוואָלוציעס") בצד של לעומת זה – בודאי יכולים לנצל זאת לענינים של קדושה...

מלחמת תנופה – כטעימה מימות המשיח

יש במלחמה ב' סוגים: (א) מלחמת מגן – שיהודי יושב ומתחזק במקומו, ומתכוון לכך שאם יבוא "הצר הצורר אתכם", אזי יצא להלחם עמו, (ב) מלחמת

שני דרכים במלחמה על אידישקייט

וככל הדברים האלה וככל החזיון הזה הוא במלחמת היצ"ט עם היצה"ר, ובמלחמת היראים – בדרכי נועם ובדרכי תורה – עם אלו החפשים לעת-עתה – שיש בזה שתי אופנים ודרכים: מלחמת הגנה ומלחמת תנופה.

מלחמת הגנה היא: כאשר החפשים הולכים לצוד נפשות למחנם, אזי מתאספים ומטכסים עצה איך לעמוד נגדם. מלחמת תנופה היא: אין מחכים עד אשר הם יתחילו ללחום, אלא אדרבה, הולכים למחנם ומאירים שם באור התורה והמצוה, וצדים מהם נפשות לקרבם לאביהם שבשמים.

וכשם שבמלחמה בגשמיות יש מעלה במלחמת תנופה על מלחמת הגנה, בין בניצוח המלחמה בין בשעת המלחמה גופא – כן הוא גם במלחמה הרוחנית, שהמעלה במלחמת תנופה היא בשתים אלו:

(א) כאשר הולכים במלחמת תנופה אפשר לבחור אותו הזמן ואותם ענינים שנקל יותר לנצח בהם.

(ב) כאשר האויב מתחיל ללחום, ישנם כאלו שאינם מתנהגים בסדר הרגיל, ומתירים לעצמם איזה ענינים קלים; הטענה היא – שאם ילכו בכל חומר הדין, אזי הצד השני לא יוותר, משא"כ כאשר יוותרו קצת, בענינים טפלים, אזי יכולים להרויח ולנצח את העיקר.

וענין זה מתבטא בכך שמתחילים לעשות "פשרות" בענינים של שולחן-ערוך, ומוצאים "תירוצים" ו"היתרים" – שענין זה הוא רק חומרא דרבנן, וענין זה הוא רק איסור מדרבנן, ובמילא, מפני "תיקון העולם" ומפני "פיקוח נפשות מ"ישראל" צריכים לוותר על זה לפי שעה, וכך הולכים מפשרה אחת לשני' ושלישית, ומאבדים ענין ומקום אחד אחרי השני.

משא"כ במלחמת תנופה, שמתנהלת בשטחו של האויב, היינו, שלא מסתפקים בהנהגה ע"פ תומ"צ בחוג של שומרי תורה ומצוה, אלא פועלים להוסיף להגדיל ולהרחיב ולהעמיק את החוג של שומרי תורה ומצוה – אזי אין מאבדים מאומה, אלא אדרבה, שניתוסף בעניני תומ"צ.

היום צריכים לשנות את השיטה

והנה, בעוונותינו הרבים, ה' הסדר עד עתה, שישבו במקום ועסקו בעניניהם, וכאשר הצד שכנגד ה' יוצא עם ענין בלתי רצוי, אזי היו מזעיקים "אסיפת-חירום" (ובלשון המדינה: "עמורדזשענסי מיטינג"), ומתאספים כולם יחד, וכל אחד ה' מציע את סברתו – ודוקא באופן של "איפכא מסתברא"...

ובינתיים – איבדו אנשים, דור, עוד דור ועוד דור, וכמו"כ איבדו ענינים, ענין אחד אחרי השני, עד שנעשה מעמד ומצב שישנם ענינים כאלו שבדורות שעברו לא חשב אף א' שענינים כאלו יכולים להיות בגבול ישראל, אצל יהודי שנקרא שומר

ולכן, לאחר שרש"י מפרש שעריפה פירושה "קוצץ ערפה בקופיץ", שבזה מודגש שהפעולה כאן אינה בדומה למעשה הקרבנות, כי פעולה כזו של עריפה יש בה יסורים וצער לבהמה – והיא בהיפך משחיטה, הרי זה מחזק את השאלה: כיצד מעשה כזה מכפר – והרי הוא אינו דומה, ואפילו הפוך, מהקרבת הקרבנות?

ולכן ממשיך רש"י מיד (ובאותו הדיבור) ומביא דרשת רז"ל, בכדי לבאר קושיא זו: "אמר הקב"ה" – כלומר: אכן אין זה דומה לקרבנות על דרך הרגיל, ויש בזה אמירה נוספת – מיוחדת של הקב"ה, ענין של חידוש ביחס לשאר התורה. אופן חדש בכפרה, שאינו כמו קרבנות ושאר עניני כפרה שבתורה.

כאן חידש הקב"ה, שהכפרה נפעלת דוקא על ידי זה שהפעולה, המקום והקרבן הם בהתאם לפרטי ההריגה:

"תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות" – כל ענינים אלו הם באופן של שלילה דוקא: (א) עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, (ב) תערף (פעולה של שלילה ומיתה קשה), (ג) במקום שאינו עושה פירות; כי גם ההריגה היתה באופן של שלילה: "אכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות".

מדוע אין לדאוג מהעתיד לבוא על האדם?

תמים תהי' עם ה' אלקיך

התהלך עמו בתמימות, ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ב' (יה, יג. רש"י)

לכאורה צריך ביאור אריכות לשון רש"י, דמנ"ל שפירוש תיבות "תמים תהי'" הוא לא רק שיש "להתהלך עמו בתמימות" אלא גם ש"לא תחקור אחר העתידות" וש"כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות"?

ויש לבאר בפשטות:

כתוב זה בא בהמשך להזהרת הכתוב לא לשמוע למעוננים וקוסמים "כי תועבת ה' כל עושה אלה". ומזה מובן, שאפילו אם אכן יאמרו דברי אמת, ככל זאת אוסר הכתוב לשמוע אליהם בגלל היותם "תועבת ה'".

וזהו שמסיים הכתוב – "תמים תהי' עם ה' אלקיך", כלומר, שאף שלכאורה יכולה לצמוח תועלת על ידי המעוננים והקוסמים, בכל זאת לא תלך אליהם, אלא "תמים תהי' עם ה' אלקיך" – "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו", ולא תשאל אצל מעוננים וקוסמים וכו'.

אך לכאורה הדבר האמור מעורר שאלה, אם האדם יקיים הציווי "התהלך עמו בתמימות" – עדיין לא ישיג את התועלת של ידיעת העתידות שבאה על ידי ה"תועבות" האמורות. ולכן ממשיך רש"י "ולא תחקור אחר העתידות", שאכן הציווי "התהלך עמו בתמימות" כולל את זה ש"א יחקור ב"מה יקרהו בעתיד".

ואם ישאל האדם, מאחר שלא יחקור אחר העתידות הרי יהי' בדאגה תמידית מה ילד יום, לכן ממשיך רש"י "אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות". והיינו, שהליכה בתמימות עם ה' כוללת גם לקבל כל מה שיבוא עליו מאת ה' – בין לטוב ובין למוטב – במנוחה ובתמימות, ובלשון חז"ל (ברכות ס, ב): "לקבלינהו בשמחה" (וראה גם רש"י ואתחנן ו, ה), ובמילא אין מקום לדאגה, כי יש

לקבל הכל בתמימות ובשמחה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י"ד עמ' 64 ואילך)

"נביאים ואורים ותומים" כנגד "מעוננים וקוסמים"

כי הנזירים גו' אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו, ואתה לא בן נתן לך ה' אלקיך. נביא גו' יקים לך ה' אלקיך

לא בן נתן לך ה' א – לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכנה על הנביאים ואורים ותומים (יה, יד-טו. רש"י)

לפום ריהטא אינו מובן, למה הזכיר רש"י "אורים ותומים" – בשעה שהכתוב "נביא גו' אליו תשמעון", מדבר על "נביאים" בלבד, ולא הוזכר "אורים ותומים"?

ויש לומר הביאור בזה:

תוכן דברי הכתוב כאן הוא שאין "לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים" כי אם אל הנביא. ועפ"י יש לומר שהזכיר רש"י שני דברים אלו, כי "נביאים" ו"אורים ותומים" – הם כנגד "מעוננים וקוסמים":

"קוסם" הוא אדם שמשמש בכלי מסוים כדי לדעת עתידות – כדברי רש"י בפרשתנו (יה, י): "האוחז את מקלו ואומר אם אלך אם לא אלך", וכפי שרש"י מביא על כך את הכתוב (הושע ד, יב) "עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו" – ודוגמת זה להבדיל "אורים ותומים", שהוא כלי מיוחד שמגלה דברי עתידות.

ו"מעונן" הוא אדם שאומר דברים מעצמו – וכדברי רש"י שם: "אלו נותני עונות שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל", או כפירוש נוסף "אלו אוחזי העינים" – ודוגמתו להבדיל הם ה"נביאים" שאומרים את דבר ה' בלי להשתמש בכלי מסוים לצורך כך.

ובכל זאת מפורש בכתוב כאן רק "נביא" – כי האורים ותומים כבר מפורשים במקרא לפני כן (תצוה כח, ל), והחידוש כאן הוא בזה שהקב"ה יקים גם נביאים.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י"ד עמ' 66 הע' 16)

הוספה

לקט מתוך דברות קודש

בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת הדברים, שגם במקורם לא הוגהו ע"י רבינו, באו כאן כמעט ללא עריכה, באופן שנאמר, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

מ'הגנה' ל'התקפה'

הסדר עד עתה הי', שישבו במקום ועסקו בעניניהם, וכאשר הצד שכנגד הי' יוצא עם ענין בלתי רצוי, אזי היו מזעיקים "אסיפת-חירום", וכל אחד הי' מציטת את סברתו, ובינתיים – איבדו אנשים / רואים בפועל, שכאשר הולכים בשיטה של מלחמת מגן הנה עשיריות אלפים מישראל נשאר בצד השמאל

בסדר הנהגת מלחמה יש ב' שיטות:

שבוחר לעצמו את הזמן היותר נוח עבורו. אמנם, במלחמת תנופה, אפשר לבחור אצל עצמו הצד החזק, ואצל האויב – הצד החלש.

(ב) בכל מלחמה, גם כאשר מנצחים בה, מהרסים ומאבדים דבר-מה, שכן, המתאבק עם מנוול מתנוול כמותו. מלחמה – קשורה עם חורבן, לכל-הפחות במקצת ובמקום אחד. ובפרט שבשעת חירום אי אפשר להנהיג בטוב את משטר הנהגת המדינה כמו בשעת שלום. אמנם, כאשר הולכים במלחמת תנופה, אזי אפשר לסדר בתחילה היטב את כל הנהגת המדינה, באופן שהמלחמה לא תבלבל כלל להנהגה. ופעולת החירום שמצד הקרב תהי' בשטח האויב.

(א) כל זמן שהשונא אינו מתנפל, אין עושים כנגדו כלום, ורק כאשר השונא מתחיל להתנפל על העיר ויושבי', אזי לוחמים כנגדו בכדי להגן על העיר. וזהו מלחמת הגנה.

(ב) אין מחכים עד שהאויב יתחיל להתנפל, אלא מתקדמים ועורכים מלחמה עם האויב. וזהו מלחמת תנופה.

ושתי מעלות במלחמת תנופה על מלחמת הגנה:

(א) בכל מצב יש צד חזק וצד חלש. כאשר האויב מתחיל במלחמה, בוחר אצל עצמו הצד החזק, ואצל שכנגדו – הצד החלש, "כל הנחשלים אחריו", ושם עורך את ההתקפה ומנהל את המלחמה, לאחר

"ריקוד געגועים-יחידות".

כן הוא דרכי החיים בדרכי החסידים, בכל דור ודור, ואשריהם באושר אמת.

(אגרות קודש ח"ט עמ' רמ-רמא)

לימוד החסידות פוקח עיני האדם על מהותו ומצבו

במענה על שאלתו אודות לימוד מאמרי חסידות, תניא, דרך מצותיך ועוד, שנהנה מלימודו אבל עדיין לא פעל עליו בפנימיות...

בחסידות חב"ד מבואר בארוכה, כי ג' נפשות יש לו לכל אחד ואחד מישראל, (א) נפש אלקית, (ב) נפש השכלית, (ג) נפש הבהמית, וכל אחת מהג' נפשות יש לה שכל ומדות.

השכל דנפש אלקית הוא שכל עצמי והמדות הן מדות אלקית; הנפש השכלית היא הממוצעת בין נפש האלקית ונפש הבהמית, וכלולה מב' מדריגות שכל ומדות, ועם היות שהיא ממוצעת בין האלקי והבהמי אבל עם זה היא מהות עצמי בשכל ומדות.

והנפש השלישית היא נפש הבהמית דגם היא מצוירת בציוור עצמי דשכל ומדות, וענינה לבוא בעלילות חכמה או עלילת מדות, להסיח את בני האדם ולפטמם מחכמותי הערמוניות בכדי לצוד את האדם, דתחלה מפתה וצודה בכמה מיני תחבולות, ואח"כ מתעוללת בהאדם ומורידו ומשפילו, וכך דרכו, היום אומר לו כך עד שמורידו ר"ל.

ולזה הוא לימוד החסידות לפקוח עיני האדם על מהותו ומצבו להורות לו דרכי העבודה האמתית.

תורת החסידות חב"ד מבהקת ("מאכט קלאַר") את המצב הכללי ומראה לדעת באופן ברור מהות עצמו של האדם, שאיפותיו וחמדת לבבו טעויותיו ושקריו ודמיונותיו שהוא כבר בעל מדריגה ומעמידו על מקומו מה שהוא, ומראה לו דרכי תיקונו, ואז יש לו תקוה כי לא ישגה.

בקונטרסי השיחות הנדפסים והכתובים מבואר בארוכה דרכי החיים בחיים מיוסדים עפ"י תורת החסידות חב"ד, והשי"ת יעזרהו בגשמיות וברוחניות.

(שם עמ' שלד-ה)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מעלת האדם בהיותו "עץ השדה"

האילן יונק משרשו ומחובר בו בחוזק תמיד / חי וצומח שבנפש האדם / עיקר עבודת האדם היא תיקון מידותיו / תלמיד חכם הגון - גם ברגש הלב

משל משלה תורה בפרשתנו (כ, יט), והשוותה את האדם אל עץ השדה: "כי האדם עץ השדה" (ראה תענית ז, א שמפרשים חז"ל ענין זה בלשון קביעה. וראה במקור הדברים בלקוטי שיחות, שמשמע מדרז"ל שם שאין זה רק משל, אלא התורה משווה ממש את האדם אל עץ השדה).

והדבר תמוה: דהנה, הברואים שבעולם נחלקו לארבע דרגות זו למעלה מזו: דומם, צומח, חי ומדבר, וכאן ממשילה התורה את המדבר אל מין הצומח שהוא נחות ממנו הרבה. ותגדל התמיהה, שאם ראתה תורה צורך להמשיל את האדם למין אחר שבעולם, הי' לה להשוותו למין החי הנעלה ומרומם יותר, ולא אל מין הצומח הנחות.

ויש לבאר מעלת מין הצומח בכלל, וגם את ענין ה"צומח" שבנפש האדם, וממילא יתברר שאכן עיקר ענין האדם הוא עץ השדה, ויש לו לכוון שתהא עיקר עבודתו את קונו בענין הנוגע אל עצם נפשו ומהותו שהיא "עץ השדה".

האילן יונק משרשו ומחובר בו בחוזק תמיד

מעלת הצומח על שאר מיני דומם וחי וגם על מין המדבר, היא מה שהוא מחויב להיות מחובר תמיד אל מקורו ושרשו שבכח הצומח באדמה. שהחי נברא מן העפר ומשם שרשו ("הכל חי" מן העפר" - קהלת ג, כ), ומכל מקום יכול הוא לילך לאן שיישאוהו רגליו והדבר לא יפגע בחיותו. וגם כאשר נולד עוד פרט במין החי, הרי הוא יכול להתנתק מן אמו המולידתו ואינו צריך להישאר כל ימיו מחובר אל מקור התהוותו. אבל הצומח אינו יכול להתנתק ממקורו שממנו נצמח, ואם יצא משם הרי כלתה חיותו ולא יצמח יותר.

ובין מיני הצמחים גופא בולטת תכונה זו בעץ השדה, שרוב הצמחים שואכים חיותם

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בענייני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

המצאותיו של ה"חכם להרע"

תורת החסידות חב"ד מבהקת ("מאכט קלאַר") את המצב הכללי ומראה לדעת באופן ברור מהות עצמו של האדם, שאיפותיו וחמדתו לבבו טעויותיו ושקריו ודמיונותיו שהוא כבר בעל מדריגה ומעמידתו על מקומו מה שהוא, ומראה לו דרכי תיקונו, ואז יש לו תקוה כי לא ישגה

את החסידים היצר הרע לא ילכוד ברשתו!

במענה על מכתבו . . אודות התאוננותו על המחשבות המטרידות אותו ומבלבלים ומצערם אותו בנמיכות רוח, הנה כן הדבר כבר הודיענו אור המאורות הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [מוהרש"ב] זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מהפתעותיו של החכם להרע הנפש הבהמית הבא בנכלותיו לכל אחד להטרידו, ומסכים גם על טרדות של העדר עבודה, בכדי שלבינתיים לא יעסוק בעבודה, וכי זה כל מגמתו של התחכמותו.

וכבר ידוע מה שאמרו זקני חסידי אבותינו רבותינו הקדושים זי"ע מדור דור, שרבותינו עשו את החסידים לחכמים, המבינים את כל המצאותיו של ה"חכם להרע".

בששים שנה מלפנים בלמדי בחדר, ואחר הלימוד הייתי בא לבית הכנסת, זאל הקטן, והחסידים ר' חנוך הענדיל ועוד היו מסובים ומדברים בשבח החסידים, שרבותינו באמצעות דרך החסידות פעלו שהחסידים יהיו חכמים, המבינים את כל ה'קונצים' שה'מנוול' עושה, ב'חליל' ("אין דודקע").

את החסידים הוא לא ילכוד ברשתו! והיו נותנים בשיר של שמחה קולם, הם היו מנגנים שירי געגועים ורקדים בעינים עצומות ופניהם לזהטים, וכפי שביאר לי אז מורי ר' ניסן ע"ה, הם העבירו במחשבתם את ה'יחידות' בהיותם אצל רבם, והריקוד הי'

ממקורם באדמה על משך זמן קצר בלבד, ואף שהם מחוברים אל מקורם, מכל מקום מוגבלת החיות על שנה אחת וכיוצא. אך בעץ השדה גדלה התקשרותו ויניקתו תמיד ממקורו, עד שיוכל להמשיך ולחיות משך שנים רבות, ובהן גופא בכל עונות השנה, בקרח ובשרב, וכל זה לפי שהוא מחובר איתן אל מקור חיותו, והוא מחזקו ומסייעו להמשיך ולחיות משנה לשנה.

ונמצא שתכונת הצומח העיקרית היא מה שהוא מחובר תמיד אל מקורו, ובפרט באילנות שחיבורם אל מקורם הוא באופן חזק ואמיץ הנותן בהם כח וחיות יתירה לאורך ימים.

חי וצומח שבנפש האדם

והנה, האדם הוא "עולם קטן" (ראה תנחומא פקודי ג ועוד), ובנפשו פנימה ישנם גם כן חילוקי סוגים כמו בעולם גדול, שיש בו עניינים הדומים לדומם ויש הדומים לצומח ולחי ולמדבר.

ומכיון שנתבאר למעלה מעלת הצומח בהתחברותו אל מקורו תמיד, יש לחפש מהו ענין הצומח בנפש האדם שיש בו גם כן מעלה זו. ולהבנת הדבר יש להקדים ולבאר תחילה את החילוק בין שכלו ומידותיו של האדם:

כח השכל שבאדם אינו מחובר בהכרח אל מהות הנפש. כי האדם יכול ללמוד ולהבין לעומקם גם עניינים והשכלות שהם היפך הגמור מצורת נפשו ודעותיו ונטייתיו. ותכונה זה דומה לטבע החי שביכולתו לילך ממקום למקום ולהתנתק משורשו ומקורו. וגם את מעלת הצמיחה יש בשכל, שהוא צומח מקטנות לגדלות במה שהוא מעמיק ומשביח ידיעתו. ונמצא שהשכל הוא ה"חי" שבאדם, שיש בו את תכונות החי: הצמיחה, וההליכה ממקום למקום.

לעומת השכל, הנה המידות אין בהן את טבע ההתנתקות מהמקור וההליכה ממקום למקום, כי כל אדם נפשו נוטה למידות מסוימות אם לחסד או לגבורה, וכך גם יהיו מידותיו בפועל: שאיש החסד רגשותיו יהיו בסגנון של אהבה וקירוב וכיוצא, ואיש הגבורה יהיו רגשותיו בריחוק והתכנסות בעצמו. ונמצא שהמידות מחוברות תמיד אל מקורן בפנימיות הנפש, ואינן יכולות להיות בסגנון שאינו מתאים אל הנפש. ואמנם יש שינויים במידות מזמן לזמן, אבל שינויים אלו הם רק מקטנות לגדלות, וכמו שבתחילה רגש האדם הוא בהתפעלות מועטה, ואחר כך הולכת ומתגברת (ראה תורה אור ד, א), אבל אין זה שינוי מטבע הנפש למידה אחרת, אלא הצמיחה וההתפתחות שבאותה מידה גופא. ואם כן, המידות הן הן ה"צומח" שבאדם, שמחוברות תדיר אל מקורן בנפש, וצומחות מקטנות לגדלות.

עבודת ה' מבלי להכנס בפלפולים

במענה על מכתבו . . הנה כמה פעמים אמרתי לו . . שאין להתעמק ולהתבונן בהעניינים אודותם כותב, היינו מצב בריאות מהלך נפשו וכו', והיחסים של פלוני בן פלוני אליו, כי אם לזכור הכלל גדול² "ואהבת לרעך כמוך"³, ובמילא מביטים על הזולת בעין יפה, ולזכור מאמר המשנה⁴ "אני נבראתי לשמש את קוני", שלזה צריך להיות הגוף בריא, וכמו שהאריך הרמב"ם פרק ג' וד' הלכות דיעות, ולכן צריך להתנהג בסדר מסודר באכילה ושתי' שינה וכו', וגם עבודתו במשרתו באמונה, מבלי להכנס בפלפולים עמוקים וסברות להן וללאו על כל דבר גדול ואפילו קטן.

ובמקום שנדמה שיש ספק – ברובא דרובא הוא מפני שנכנסים לפלפול בזה, מה שאין כן כאשר מתייחסים לכך באופן חלק. ובמיעוטא דמיעוטא שנשאר הספק, גם אז הרי בהתייעצות עם ידידים ומכירים טובים נפתר על פי רוב הספק. וכבר המליצו על זה מאמר רו"ל "כל דפשיט מעלי טפיי".

וככל הדבר הזה הוא גם בהנוגע לשיעור בנגלה ובחסידות, שאין עליו לעשות תכנית לזמנים ולעשות חשבונות איפוא ימצא הזמן והמצב רוח וכו' אלא פשוט להתחיל בקיומם, ואז יראה שאין הדבר קשה, וכלשון הכתוב⁵ – "קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו".

בברכה לבשר טוב בכל האמור וישרה השלום במעונם ויקים מאמר רו"ל⁶ "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום".

(אגרות קודש ח"ב עמ' ריח-ט)

תמים ולא חקרון

[במענה למכתב א' ששאל "מה תפקידי הפרטי בעולם?":]

...כשיפתהו היצר הרע להתבונן במצב רוחו ובפרטיות יענהו שהוא תמים ולא חקרון ובכלל אין לו פנאי לזה כי תפקידו לעשות רצון קונו על ידי תורה ומצוות ולא על ידי חקירות ופִלְפּוּלִים.

(לקוטי שיחות חל"ט עמ' 325-6)

(2) ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד.

(3) ויקרא יט, יח.

(4) קידושין פב, ב.

(5) דברים ל, יד.

(6) עוקצין פ"ג מ"ב.

עיקר עבודת האדם היא תיקון מידותיו

ומעתה יובן מה שפסקה תורה "האדם עץ השדה":

מכל כחותיו של האדם ותכונותיו וחלקי נפשו, הנה דוקא במידות ניכר ביותר שורשן ומקורן בפנימיות הנפש, שאינן יכולות להתנתק הימנו כלל. ועל כן כאשר רוצה תורה לבטא את עניינו של "האדם", נפשו ועצמיותו, בחרה תורה להמשילו לעץ השדה ולא למין החי, להורות ולהודיע אשר עיקר גילוי נפש האדם ועצמיותו הוא ב"צומח" שבו, שהם מידותיו ורגשותיו.

וזהו טעם מה שמצינו בסה"ק (ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א עמ' ד ואילך. כתר שם טוב (הוצ' קה"ת) סי' כד) שהזהירו שעיקר עבודת האדם את קונו אינה בהבנה והשכלה בשכל, אלא בבירור ותיקון המידות דוקא, כי כאשר רוצה האדם להשלים נפשו, הנה הדרך לזה היא באמצעות בירור המידות שהן ביטוי הנפש הגלוי ביותר, והן מחוברות וקשורות תמיד במקורן בנפש.

ויתירה מזו: גם שלימות עבודת השכל היא דוקא כאשר הדברים שהבין והשיג בשכלו מגדולת ה' וענייני עבודתו, פועלים ומשפיעים על הלב עד שמתבטאים ברגש הלב ממש. והוא מה שאמרה תורה (ואתחנן ד, לט) אשר תכלית "וידעת היום", הידיעה בשכל, היא דוקא כאשר "והשבות אל לבבך" במידות מורגשות בלב.

תלמיד חכם הגון – גם ברגש הלב

והמבואר כאן הרי הוא נותן טעם ועומק בדברי חז"ל (תענית ז, א ובפרש"י) בפירוש הפסוק "כי האדם עץ השדה":

דהנה על הקושיא "וכי אדם עץ השדה הוא"? תרצו חז"ל, אשר השוואת האדם אל העץ היא בכדי שממנו ילמד כיצד יברור לו רב שילמדנו: כשם שבנוגע לעצים יש עץ ש"ממנו תאכל ואותו לא תכרות", ויש אשר "אותו תשחית וכרת", כמו כן כאשר בורר לו האדם רב ללמוד ממנו, הנה "אם תלמיד חכם הגון הוא – ממנו תאכל (למוד הימנו), ואם לאו – אותו תשחית (סור מעליו) וכרת".

והדברים תמוהים: הכי משום השוואה זו באופן ברירת הרב, שהוא פרט צדדי לכאורה, הושווה האדם בעצם מהותו אל עץ השדה?

ועל פי המבואר לעיל הרי הדברים ברורים, שאכן במאמר זה באו חז"ל לבאר לנו תוכן השוואת האדם לעץ השדה, שמהות האדם ועיקר מעלתו אינה בהבנת השכל בלבד, אלא דוקא כאשר משפיע שכלו והבנתו על מדותיו שיהיו כדבעי, שאזי הוא אדם "הגון" ושלם.

וביטוי ענין זה מה שאדם השלם הוא דוקא כאשר מידותיו כדבעי, הוא בכך שצריך האדם לברור לו רב "הגון": דכאשר בא האדם לברור לו רב שילמדנו תורה, הנה אין להסתפק במה שיש בו את מעלת השכל וההבנה לעומקם של דברים, דעדיין אין זה מורה על היותו אדם השלם שראוי ללמוד ממנו, כי עיקר ענין האדם הוא "עץ השדה" – המידות שבו, ועל האדם לברור לו רב שיהי' שלם גם במידותיו ורגשותיו, שבוה דוקא נעשה שלם בנפשו.

ועל כן "אם תלמיד חכם הגון הוא" – שניכר על הנהגתו ההגונה שאין הוא שלם רק בשכל אלא גם במידות ורגשות המביאות לידי מעשה, הרי "ממנו תאכל" ותלמד תורה, אך אם יש בו מעלת השכל ולא המידות, שאינו מתנהג באופן הראוי, הרי אינו אדם כדבעי למהוי, ו"סור מעליו", כי הבחינה להיותו "אדם" השלם היא ב"עץ השדה" שבו – בשלימות מידותיו.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

כל דפשיט טפי – מעלי טפי

יש לקנות את מדת הפשטות והתמימות בכל תחומי החיים, בענייני פרנסה ובעבודת ה'; יוקר מעלת יהודי פשוט ותלמידים שכשרונותיהם אינם מפותחים

תמים תהיה עם ה' אלקיך

(שופטים יח, יג)

פרנסה בלי התחכמויות

מאשר הנני קבלת מכתבו מי"ב סיון, ולפלא על כמה מאנ"ש אשר למרות שכתבתי וגם אמרתי בעל פה כמה פעמים, שבמדינות אלו 'כל דפשיט טפי מעלי טפי', ובשפת האם שלנו ("און אויף מאמע לשון גערעט"): המצאות והתחכמות אינם תמיד מעלה כדי להצליח, ובענייני פרנסה זה גם לא מסייע תמיד ("המצאות און דרייען איז ניט שטענדיג א מעלה צו אויספירן, און צו פרנסה העלפט דאס אויך ניט אלעמאל"), ומפעם לפעם חוזרים למה שהיו רגילים במדינתנו לפנים.

ואף שהרגל נעשה טבע שני, כאמור בתניא, הרי אין לחסיד להתפעל מזה, ולכל הפחות עליו לנסות לשנות את טבעו. ולפעמים כשמתחילים בזה – רואים שאין הדבר קשה כל כך, ונהי' גם 'רחב' וחופשי יותר בראש ובכיס.

ויהי רצון מבורא עולם ומנהיגו, למלאות משאלות לבבו לטובה בהרחבת הפרנסה ושיוכל להרבות בלימוד התורה הנגלה והחסידות מתוך בריאות הנכונה ופרנסה.

(אגרות קודש חייג עמ' ד)

פנינים

דרוש ואגדה

חודש אלול כ'עיר מקלט'

שלוש ערים תבדיל לך גו' והי' לנום שמה כל רוצח
(וי', כ-ב)

איתא בכתבי האריז"ל (לקו"ת ושער הפסוקים לאריז"ל פ' משפטים. פרע"ח שער ר"ה פ"א) ש'אלול' הוא ראשי תיבות "אנה לידו ושמתי לך" האמור גבי ערי מקלט: "ואשר לא צדה והאלוקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינום שמה" (משפטים כא, יג). והרמז בזה – כי הקב"ה בחסדו אנה וזמן חודש אלול לכל מי שחטא בתוך השנה שישב או בתשובה ויקבלוהו כו".

ביאור הדברים:

מבואר בספרי חסידות (ראה לקו"ת תורה במדבר יג, ג) על הפסוק "שופך דם האדם באדם דמו ישפך" (נח, ט, ו) שבעת שנכשל האדם בחטא ח"ו, הרי בכל עבירה שעושה הרי הוא 'רוצח נפש', כביכול, כי החוטא "שופך דם האדם" – נוטל ומוציא חיות (דם) של קדושה מן הנפש האלוקית שבו – 'אדם דקדושה', ומנצל חיות זו לעבירה על רצון השי"ת, ובמילא הרי הוא מוסר ונותן 'דם' זה 'באדם' – אדם בליעל הוא היצר הרע. ובוהו הוא 'רוצח' את הנפש האלוקית – בנטילת החיות ממנה ונתינתה בידי ה'קליפה'.

ל'רוצח' זה, קבעה תורה 'עיר מקלט' – עבודת חשבון הנפש והתשובה דחודש אלול.

והעבודה בזה צריכה להיות באופן של 'גלות'. כלומר: על האדם לנתק עצמו מהרגילות וההנהגות הלא טובות שנהג ו'לגלות' אל "עבודת התשובה" באופן של "נום שמה" (מסעי לה, יא), אשר "שם תהא דירתו" (מכות יא, ב), כלומר, להחליט "להתיישב שם", ולסדר ימי חייו בסדר של חשבון הנפש ותשובה. ואזי – "גלות מכפרת" (ברכות נו, סע"א), ואפשר לתקן כל מה שלא הי' כדבעי למיהוי עד עתה, ובמילא יהי' למקלט מגואל הדם, מכל הקטרוגים, ולזכות להכתב ולהחתם בספרן של צדיקים לשנה טובה ומתוקה.

(נ"פ לקו"ת שיחות ח"ב עמ' 623 ואילך)

כבוד מלכות וביטול להשי"ת

שום תשים עליך מלך
שתהא אימתו עליך
(וי', טו. סנהדרין כב, א)

בנוגע למלך כתב הרמב"ם "כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול, וחייב הכל בכבודו, כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל" (הל' מלכים פ"ב ה"ו). ולכאורה צריך ביאור, שהרי מתאים יותר לכתוב "אף שחלק לו הכתוב כו' אעפ"כ צוהו להיות לבו כו'", והיינו שלמרות הכבוד הגדול שיש לו צריך הוא להיות בשפלות, אך הרמב"ם כתב "כדרך" שצריך לנהוג בו כבוד, כמו כן צריך הוא להיות שפל. וצ"ב.

ויש לבאר זה ע"פ מה שמבואר בספרי חסידות ש"שרש ענין המכוון במינוי המלך הוא שבו ועל ידו יהיו ישראל בטלים לה'. כי כל ישראל צריכים להיות בטילים למלך וסרים למשמעתו בכל אשר יגזור . . . והמלך בעצמו בטל לאלקות, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה "אם לא שויתי ודוממתי", דהיינו שנגע הביטול לה' כל כך בלבבו עד שגם בגשמיות לא הי' יכול להרים עיניו ולהגבי' לבו . . . אלא הי' כמו בחינת דומם שאין לו תנועה . . . וזאת היא עבודת המלך תמיד להיות בו ועל ידו הנבראים בטילים לה' ע"י שהוא בטל והם בטלים אצלו" (לשון כ"ק אדמו"ר הצמח צדק ב'דרך מצותיך' קח, א).

ונמצא, שתוכן ענין המלך הוא שבטל ושפל לגמרי ומכניע עצמו כלפי השי"ת, וכמו שמצינו גם בדברי חז"ל בנוגע לענין הכריעה בתפילה ש"המלך כיון שזרע שוב אינו זוקף" (ברכות לד, ב. וכן הוא ברמב"ם הל' תפילה פ"ה ה"י), והיינו, שהמלך כורע ומשתחוה ומתבטל אל השי"ת יותר מכל ישראל.

ועפ"ז מובן, דזה "שחייב הכל בכבודו" אינו סתירה לביטול ושפלות המלך, אלא אדרבה הן הן הדברים, כי הדרך שבה המלך פועל שיהיו ישראל בטלים אל הקב"ה היא ע"י שהם בטלים אליו ונוהגים בו כבוד, והוא עצמו בטל ומכניע עצמו תמיד אל השי"ת, וכך נפעל בישראל ג"כ הביטול והשפלות אליו ית'.

(נ"פ רשימת "שמחת בית השואבה תרצ"ב, ובכ"פ)

הדיינים או פסיקתם אלא מצד הנידון, כנ"ל), דהנה ידוע דדין עונשי ב"ד כמיתה ומלקות וכו' עיקרם לשם כפרה, עיי' מכות כג ע"א וסנהד' מג; ועיי'ג"כ ל' הרמב"ם בריש הל' תשובה ודו"ק, ועפ"ז מסתבר דהיכא שמיתת ב"ד לא תביא (ואינה יכולה להביא) כפרה – אין מקום לבצע גזר המיתה. ומעתה יש לומר בדרך הפוכה, דיסוד הרמב"ם כאן הוא דוקא משום כשרות הב"ד ומעלתם, שאלו שפתחו יחד לחובה הם ב"ד כשר אשר עליהם נאמר "אלקים נצב בעדת א-ל" (עיי' סנהדרין ו:), ועוד זאת דהו סנהדרין גדולה שבלשכת הגזית, וא"כ מוכח גודל עונו של נידון זה ואפילו מיתה לא תכפר עליו, ולהכי אין מקום להרגו [וכעין מש"כ הכס"מ הל' עדות פ"כ סה"ב בטעם הא דאם נהרג ע"פ עדים זוממין אינם נהרגים, ד"היכא דהרגו על פיהם . . . גדול עונשם מנשוא אין ראוי לתת להם מיתה ב"ד שתכפר עליהם אלא ראוי להניחם שיהיו נדונין אחר מיתה בעונשים נוראים", עיי"ש].

ומחזור היטב סדר דברי הרמב"ם שהוא מכוון ע"פ יסוד הדין, דהתחיל לומר עצם הדין דכשפתחו כולם לחובה לא תכפר עליו מיתה, והמשיך וביאר טעם הדבר בהדגשת הלשון שהכל הוא מצד ענין ה"הריגה" שאי אפשרי כאן, משום דבעינן מקצת מזכים ע"מ שתוכל להיות ההריגה מכפרת, "עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירכו המחייבין ואחר כך יהרג". ועיי"ע לקו"ש חלק כט שופטים ג תוספת נופך וביאור ארוך ומהותי בפסק הרמב"ם כאן.

והענין, דהנה מהר"ץ חיות בסוגיין כ' בהסברת הגיון התורה בדין דפתחו כולם לחובה וז"ל: "ג"ב בכל דבר יש צדדים לזכות ע"פ אופנים רחוקים להצילו מן עונש מות לאמור אולי לא הי' אז שכלו ברור ובחסר דיעה הנה אין על פעולתו משפט מות וכדומה שאר התנצלות רחוקות וכן ראינו היום בצרפת ובריטאניא שנותנין לכל פושע ומורד ורוצח סנגור לטעון עבורו ולהשתדל בהצלתו אף אם עשה הרעה היותר גדולה ובשאר המקומות נהוג כי השופטים המה המליצים החופשים אחר זכות, וכיון דב"ד זה ראו מיד לחובה ולא נודע להם שום זכות על צד היותר רחוק א"כ מוכח דבית דין זה אין בקיאים ואין דינם דין או דהחליטו המשפט במהירות בלי עיון ובלי ביקור ובחינה היטב כו". ע"כ. פירוש דיש חסרון בסנהדרין אלו ובאופן גישתם אל הדין. ועיי"ג"כ דברי הרשב"ץ במלחמת מצוה שם, דדיינים אלו "גילו דעתם כו' כולם חפצים להמיתה".

אולם מאחר שדוחק גדול לנקוט כן בנוגע לב"ד בכלל וכ"ש סנהדרין גדולה [דבהו עסקינן בהך דינא, כמפורש ברמב"ם כאן לכמה גרסאות, ראה בנו"כ, ועיי' באור שמח על אתר דהכי נמי מסתברא מצד תוכן הדין כי אילו הי' הדבר בסנהדרין קטנה אין לפוטרו אלא לדונו בב"ד אחר, וק"ל], דהרי אפי' בסנהדרין קטנה "אין מעמידין כו' אלא אנשים חכמים ונבונים מופלגין בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה כו'" (רמב"ם לעיל רפ"ב), ואיך אפשר לומר דאצל כולם תהי' גישה בלתי נכונה אל הדין וכו'; על כן השמיענו הרמב"ם דרך אחרת בדין התורה כאן (לא מצד חסרון

הפסיקה כתיקונה (אבל יעוי' במנ"ח מצוה עז סוסק"ט ואכ"מ), ובעיני מש"כ הרמב"ם להלן פ"י ה"ט בב"ד שמצאו טעם חדש לסתור דין שדנו, שחוזרים ודנים כו'; משא"כ אם אין הם בגדר סנהדרין (לגבי אדם זה) מחמת שכבר "ראו כולן לחובה" עליו, מסתבר שאא"פ להם עוד לדון נידון זה, גם אם אח"כ ימצאו עליו זכות.

וי"ל דהרמב"ם דרך אחרת לו בכ"ז, כי הנה אע"פ שאין דרך הרמב"ם להזכיר טעמי ההלכות (עיי' הל' ת"ת לרבינו הזקן רפ"ב בקו"א) מ"מ אילו סבירא ל' דהחסרון הוא משום שנעדר מכאן קיום התנאי להלנת הדין (כדרך הא') מסתברא מילתא שהי' מזכיר טעם הדין כי הוא ענין להלכתא דהלנת דין מעכבת (ובאמת אשכחן דיש מסתפקין אי מעכבת, עיי' אנציק' תלמודית סוף ע' הלנת הדין). אולם מאידך המשך ל' הרמב"ם מורה דהחסרון גם אינו (כדרך הב') בפסול הדיינים, שאין לדיינים אלו היכולת לראות זכות (אחר ש"ראו כולן לחובה"), אלא רק שחסר כאן ("מקצת מזכין ש) יהפכו בזכותו" בפועל.

וי"ל דלהרמב"ם שורש דין זה אינו מצד החסרון לא בדיינים ולא בפסיקתם אלא מצד ההשלכה שיש מזה על הנידון במה שיעשה עימו ע"י דין זה בפועל. וזהו "הרי זה פטור עד שיהיו כו' ואחר כך יהרג", היינו דהחסרון ב"ראו כולם לחובה" הוא שבמצב זה אא"פ לסיים הפס"ד בפועל ו"להרגו", ולא שיש חסרון בעצם הדיון או הדיינים (ולהכי לא נקט בלשון שמשמעה שרצוננו שתהי' כאן אפשרויות לחייב בדין, "ואחר כך יתחייב". וק"ל).

עדה מצלת, עיי' ריש סנהדרין ור"ה כה: ואילך גבי דיינים שראו אחד שהרג את הנפש דאיכא למ"ד דפסולים לדון בו כיון דליכא והצילו העדה, ופשוט שאי"ז משום חסרון באמיתת הפסיקה, אלא דפסולים הדיינים לחייב זה שראוהו, עיי' היטב ר"ה שם, ולאידך מ"ד שם צ"ל דהוא משום דעדיין שייך והצילו העדה ע"י שאר הדיינים, משא"כ הכא וק"ל), ומה שמזכיר הש"ס הא דבעינן הלנת דין הוא רק כי מכאן באנו לדעת יסוד החסרון, כי מדין זה שמעינן גוף הדבר שצריך שהדיינים יוכלו לראות זכות, ושוב למדנו דדיינים שאינם יכולים לראות זכות הוו פסולים לדון.

ומן הש"ס כאן ליכא ראי', כי מחד חזינן דנוכח כאן בפירוש רק דין הלנת דין, ולא נזכר כלל מקור ויסוד הדין דחייבים דיינים לחפש זכות (עיי' סנהד' לב ע"א וברש"י) ולא נרמז כלל דין "והצילו העדה"; אבל מאידך חזינן דלא אמר הש"ס רק גוף הדין דגמירי הלנת דין, אלא טרח להוסיף הטעם ד"למעבד ל' זכותא" וסיים "והני תו לא חזו לא", דמשמע חסרון בגברא ("הני"), וגם דרך לדרך זו מדויק הל' "שראו כולן לחובה", היינו שהחסרון הוא בגוף זה שראיינתם היא רק לחובה (וראה הל' בר"ה שם סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש"). ונ"ל דהיא פלוגתת ראשונים בסוגיין, עיי' היטב חילוקי הלשונות בין היד רמה והמאירי בסוגיין, מה שהדגיש כל אחד בדבריו.

ואפשר שתהי' גם נפקותא לדינא כאן, כי אם החסרון הוא בפסק הב"ד נ"ל שאם מצא הב"ד לאחר זה סברא לזכות שוב מקום לומר שיכולים שוב לדון ולעשות

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

סנהדרין שפתחו כולם לחובה

יחקור ביסוד הדין אם הוא משום חסרון בפסיקת הדין או בדיינים עצמם שאינם יכולים לדון אדם זה / יבאר שיטת הרמב"ם בדרך מחודשת, דיסוד הדין הוא כיון שבאופן זה אי אפשר לבצע הפסק בפועל על הנידון

והנה מקור הדין הוא בסנה' יז ע"א "סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהרג". והנה הלכה זו ברמב"ם היא הקדמה ויסוד לתוכן הכללי דפרק זה שבו הגדיר אימתי נקרא רוב לחיוב או רוב לזכות, ועפ"ז טפי הו"ל להפך סדר לשונו בהלכה ולפתוח בעיקר הדבר דאין חיוב בדיני נפשות אלא בשהיו שם מקצת מזכין שהפכו בזכותו ורבו המחייבים כו', ורק אח"כ להמשיך "אבל סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור", וק"ל. וגם יש לדקדק במה שסיים "וירבו המחייבין ואח"כ יהרג" ולא "ואח"כ יתחייב" בהקבלה וניגוד ללשונו קודם לזה, היכא דפתחו כולן לחובה – "הרי זה פטור" (ועיי' לשונו בהלכות הבאות דנקט ל' חיוב ולא ל' הריגה).

והנה מקור הדין הוא בסנה' יז ע"א "סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו, מאי טעמא, כיון דגמירי [דצריכה להיות] הלנת דין למעבד ל' זכותא [לחפש בזכותו של מי שלא נמצאה לו עדיין זכות], והני [שכבר ראו לחובה] תו לא חזו ל' (י"ג: תו לא חזו ל' זכותא)", ויש לחקור בזה, דאפ"ל דעיקר הטעם הוא שלא נתקיים כאן תנאי מסוים שצ"ל בסדר הדין, דבעינן הלנת דין וליכא (וההוספה "למעבד ל' זכותא" אינו אלא הטעם וההסברה לגוף ההיא דינא דבעינן הלנת דין, שסיבתו היא על מנת למעבד ל' זכותא), והיינו חסרון באופן הפסיקה הנעשה כאן, בלי הלנת דין; אבל אפשר לפרש שהפטור הוא מצד חסרון בהגברא, משום פסול הדיינים גופייהו, פי' דגוף טעם וסיבת הפטור הוא זה ש"הני תו לא חזו ל' זכותא" ודיינים כאלו נפסלים ואין יכולים לחייב (כי אין מתקיים כאן "ושפטו העדה והצילו העדה", דבעינן